

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Αρμόδια: Δρ. Βασιλική Μπώλου
Βοηθός Συνήγορος Καταναλωτή

Εισηγητές - Ειδικοί Επιστήμονες:
Θεοδώρα Ρούμπου, Νομικός
Διονύσιος Ραυτόπουλος, Οικονομολόγος

Αθήνα 17 Σεπτεμβρίου 2015
Αριθ. Πρωτ. :22325

ΠΡΟΣ:

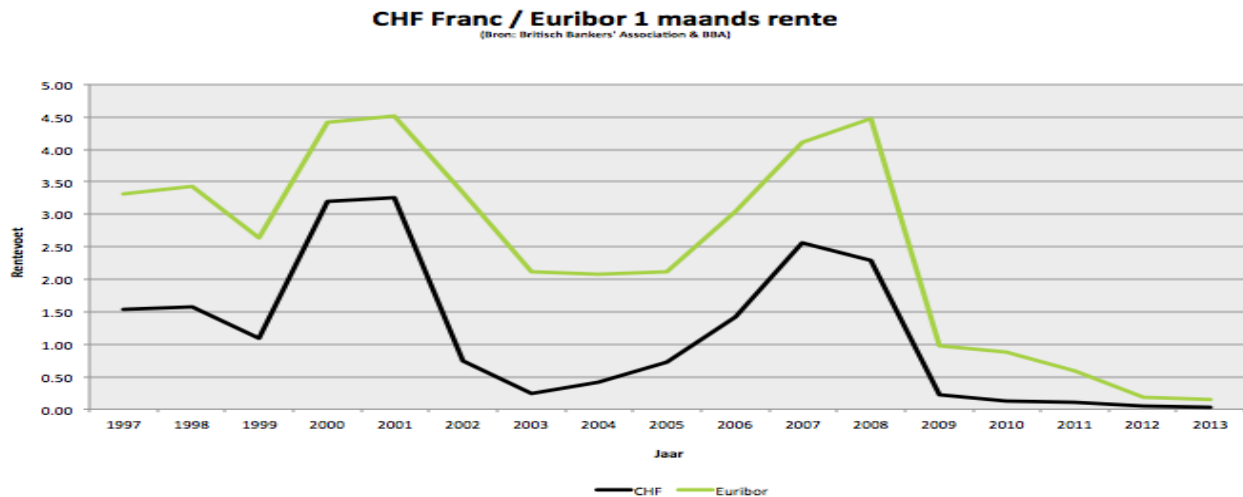
1. Υπουργό Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού
κ. Νίκο Χριστοδουλάκη
Νίκης 5-7
101 80 Αθήνα
2. ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
κ. Γιάννη Στουρνάρα
Διοικητή
Ελευθερίου Βενιζέλου 21
102 50 Αθήνα
3. Γενικό Γραμματέα Εμπορίου & Προστασίας Καταναλωτή
κ. Αντώνιο Παπαδεράκη
Πλατεία Κάνιγγος
101 81 Αθήνα
Γενική Γραμματεία Εμπορίου
4. Ελληνική Ένωση Τραπεζών
κ. Χρήστο Γκόρτσο
Γενικό Γραμματέα
Αμερικής 21Α
106 72 Αθήνα
5. Πίνακας αποδεκτών

ΘΕΜΑ : Στεγαστικά δάνεια σε ελβετικό φράγκο – Μεταβολή συναλλαγματικής ισοτιμίας – Παραβίαση υποχρέωσης προσυμβατικής πληροφόρησης των δανειοληπτών – Πρόταση Συνηγόρου του Καταναλωτή για τη διευθέτηση των διαφορών μεταξύ δανειοληπτών και Τραπεζών

1. Γενικά – Ιστορικό

Ο Συνήγορος του Καταναλωτή έχει γίνει αποδέκτης πλήθους αναφορών καταναλωτών-ληπτών στεγαστικών δανείων σε ελβετικό φράγκο, τα οποία προσφέρονταν με επιτόκια σημαντικά

χαμηλότερα έναντι των αντίστοιχων σε Ευρώ και, ως εκ τούτου, αποτέλεσαν ιδιαίτερα “δელεαστική” επιλογή.

Πορεία επιτοκίων αναφοράς CHF και Euribor μηνός

Από το 2002 έως τα τέλη του 2007 η νομισματική ισοτιμία Ευρώ-Ελβετικού Φράγκου κυμαινόταν με μικρό εύρος και αυξητική τάση που ήταν θετική για τους δανειολήπτες. Από το 2008 έως τις αρχές του 2010 υπήρξαν ιδιαίτερα έντονες διακυμάνσεις χωρίς όμως τελικά να ανατραπεί η σχετική σταθερότητα της ισοτιμίας. Η πορεία της ισοτιμίας ήταν έντονα καθοδική από το 2010 έως τις αρχές του 2012, οπότε και με παρεμβάσεις τις κεντρικής τράπεζας της Ελβετίας σταθεροποιήθηκε στο 1€/1,2 CHF. Η ποσοστιαία μεταβολή από το 2009 έως το 2012 ήταν περίπου 30%. Αρχές του 2015 η Ελβετική κεντρική τράπεζα αναθεώρησε την πολιτική σταθερότητας της ισοτιμίας, με αποτέλεσμα την ενίσχυση του ελβετικού φράγκου στα επίπεδα του 1€/1,05CHF.

Διακυμάνσεις ισοτιμίας €-CHF

Σε ορισμένες εκ των υποθέσεων που εξετάστηκαν από τον Συνήγορο του Καταναλωτή, οι Τράπεζες επικαλέστηκαν και προσκόμισαν αντίγραφα σχετικών ενημερωτικών εντύπων, προσυμβατικά υπογεγραμμένων από τους δανειολήπτες, στα οποία παρεχόταν ενημέρωση σχετικά με τη λειτουργία των δανείων και ιδίως ως προς τους κινδύνους από την ενδεχόμενη σοβαρή μεταβολή της συναλλαγματικής ισοτιμίας και τις τεχνικές κάλυψής αυτών. Σε αρκετές άλλες περιπτώσεις, όμως, από τα έγγραφα που προσκομίστηκαν, δεν αποδείχθηκε η εκ μέρους των Τραπεζών εκπλήρωση της παραπάνω νόμιμης υποχρέωσής τους για παροχή πλήρους και εμπεριστατωμένης πληροφόρησης σχετικά με τις πτυχές εκείνες της σύμβασης που άπτονται των συναλλαγματικών κινδύνων και των μεθόδων προστασίας έναντι αυτών, με αποτέλεσμα οι δανειολήπτες να έχουν προχωρήσει στη σύναψη συμβάσεων, για τις παραμέτρους των οποίων δεν είχαν δεχθεί την εκ του νόμου

προβλεπόμενη ενημέρωση, προκειμένου να λάβουν τεκμηριωμένη απόφαση συναλλαγής, και μάλιστα ιδιαίτερα σημαντικής, δεδομένης της χρονικής διάρκειας της δέσμευσης και της σπουδαιότητας του σκοπού της (κάλυψη στεγαστικών αναγκών). Ενδεχομένως, εάν είχαν εγκαίρως λάβει όλες τις αναγκαίες πληροφορίες σχετικά με τη λειτουργία των εν λόγω δανείων, να είχαν οδηγηθεί σε διαφορετική απόφαση συναλλαγής, καθώς πέραν της δελεαστικής – ιδίως κατά το διάστημα σύναψης των περισσότερων συμβάσεων αυτού του είδους – συναλλαγματικής ισοτιμίας, θα είχαν συνεκτιμήσει τους κινδύνους που συνεπάγεται η έκθεσή τους σε μεταβλητούς και εκτός της σφαίρας επιρροής τους παράγοντες της αγοράς συναλλάγματος ή θα είχαν ασφαλίσει τον σχετικό κίνδυνο τους. Η παράλειψη σχετικής πληροφόρησης συνιστά παραβίαση υποχρέωσης και γεννά, σύμφωνα με τα όσα κατωτέρω αναλύονται, ευθύνη της Τράπεζας έναντι των οφειλετών της.

2. Υποχρέωση ενημέρωσης των δανειοληπτών από τα πιστωτικά ιδρύματα

2.1 Με την Πράξη του Διοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος 2325/1994 (ΠΔ/ΤΕ) “Δανεισμός από Πιστωτικά Ιδρύματα στην Ελλάδα” (ΦΕΚ Α' 131), όπως τροποποιήθηκε με την ΠΔ/ΤΕ 2342/1994 (ΦΕΚ Α' 200), επιτράπηκε η χρηματοδότηση σε συνάλλαγμα φυσικών και νομικών προσώπων κατοίκων εσωτερικού από πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν στην Ελλάδα για την κάλυψη πάσης φύσεως αναγκών τους, στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό, για τις οποίες επιτρέπεται αντίστοιχα η χρηματοδότηση σε (τότε) δραχμές. Η Πράξη εκδόθηκε στο πλαίσιο του Π.Δ. 96/1994 “Περί προσαρμογής της ελληνικής νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 88/361/ΕΟΚ και της Οδηγίας 92/122/ΕΟΚ σχετικά με την κίνηση κεφαλαίων”. Η χρηματοδότηση γίνεται υπό όρους και προϋποθέσεις που αναλύονται ειδικότερα στην Πράξη. Μεταξύ άλλων προβλέπεται ότι η διάρκεια, η τυχόν περίοδος ανανέωσης ή παράτασης των δανείων, το επιτόκιο και οι λοιποί όροι καθορίζονται ελεύθερα μεταξύ των συναλλασσόμενων μερών, καθώς και ότι στις χρηματοδοτήσεις που συνάπτονται στο πλαίσιο της Πράξης μπορούν να χρησιμοποιηθούν ελεύθερα όλες οι χρηματοοικονομικές τεχνικές και παράγωγα προϊόντα, σύμφωνα με τα καθοριζόμενα στην παρ. Α1 της ΠΔ/ΤΕ 2303/94¹.

Πέραν του επιτρεπτού της δανειοδότησης σε ξένο νόμισμα, ένα από τα βασικότερα ζητήματα που εγείρονται στο πλαίσιο χορήγησης δανείων αυτής της μορφής είναι το μέγεθος και οι συνέπειες της οικονομικής έκθεσης του δανειολήπτη σε ενδεχόμενη αρνητική για τα συμφέροντά του διακύμανση της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Φυσικά, ένα δάνειο με ρήτρα συναλλάγματος δεν έχει εξ ορισμού αρνητικές συνέπειες για τον δανειολήπτη, δεδομένου ότι η διακύμανση της ισοτιμίας μπορεί να διαμορφώσει ιδιαίτερα ευνοϊκές για εκείνον συνθήκες αποπληρωμής. Ωστόσο, δεν μπορεί να παραγνωριστεί ότι η συγκεκριμένη μορφή χρηματοδότησης συνεπάγεται για τον δανειολήπτη την ανάληψη αυξημένων κινδύνων, ιδίως λόγω της ενδεχόμενης εις βάρος του μεταβολής της ισοτιμίας στο κρίσιμο διάστημα ισχύος της σύμβασης. Αυτονόητο είναι ότι με την ισχυροποίηση του ξένου νομίσματος έναντι του εγχώριου, με το οποίο ουσιαστικά αποπληρώνει τις δόσεις του δανείου και εξυπηρετεί τις εν γένει καθημερινές του συναλλαγές, ο δανειολήπτης καλείται να καταβάλει σε Ευρώ ποσό μεγαλύτερο απ' αυτό που απαιτείτο κατά τη σύναψη της σύμβασης. Σημαντικό είναι να διασφαλιστεί ότι ο δανειολήπτης έχει έγκαιρα και με σαφήνεια ενημερωθεί από την Τράπεζα για όλες τις πτυχές και τους κινδύνους μιας σύμβασης σε ξένο νόμισμα, προκειμένου να λάβει τεκμηριωμένη απόφαση συναλλαγής.

2.2. Όπως έχει υποστηριχθεί², οι Τράπεζες εκτός από ιδιωτικές επιχειρήσεις διαμεσολάβησης στην κυκλοφορία του χρήματος, ασκούν παράλληλα και δημόσια λειτουργία (υπό την ευρύτερη έννοια του όρου), αφού η δραστηριότητα αυτή αντανακλά ευθέως στην εθνική οικονομία. Στο πλαίσιο αυτό και ιδίως όσον αφορά στις σχέσεις με τους πελάτες της, αυτές πρέπει να διέπονται από αμοιβαία και διαρκώς επιβεβαιούμενη εμπιστοσύνη, υπό την έννοια ότι και τα δύο μέρη οφείλουν να επιδεικνύουν διάθεση συνεργασίας, ειλικρινούς προσπάθειας εξυπηρέτησης των υποχρεώσεων που αναλαμβάνουν και προστασίας των οικονομικών τους συμφερόντων. Ειδικότερα, κατά την εκπλήρωση των συναφών υποχρεώσεων της απέναντι στον αντισυμβαλλόμενο της (καταναλωτή) η

1 Βλ. ΑΠ 370/2012, Α' Δημοσίευση ΝΟΜΟΣ, ΧρΙΔ 2012/609, ΕΕΜΠΔ 2012/661.

2 Βλ. Απ. Γεωργιάδης, Ευθύνη Τράπεζας κατ' ΑΚ 919, ΝοΒ 1992, 485 επ.

Τράπεζα λόγω της αυξημένης δυνατότητάς της να επεμβαίνει στην περιουσιακή σφαίρα των πελατών της, υπέχει τις λεγόμενες “υποχρεώσεις πρόνοιας” (ή “προστασίας” ή “ασφάλειας”)³. Η νομοθετική αναγνώριση και ρύθμιση της σχέσεως αυτής εμπιστοσύνης και των παρεπόμενων υποχρεώσεων, συγκεκριμενοποιείται στις διατάξεις των ΑΚ 197-198 και 288.

Ήδη από το στάδιο των διαπραγματεύσεων οι συγκεκριμένες υποχρεώσεις αφορούν, ιδίως, στην παροχή των πληροφοριών και διευκρινίσεων σχετικά με το περιεχόμενο της εκάστοτε σκοπούμενης προς κατάρτιση σύμβασης, ώστε να μην επηρεάζεται από άγνοια η βούληση του άλλου μέρους κατά τη σύναψη της σύμβασης και διαμόρφωση του περιεχομένου της⁴. Η υποχρέωση της Τράπεζας για διαφώτιση, συμβουλευτική καθοδήγηση και προειδοποίηση του πελάτη για τους κινδύνους που ενδεχομένως απειλούν τα συμφέροντά του, όπως και για τους τρόπους προστασίας του, δημιουργούνται αυτόματα με την έναρξη του σταδίου των διαπραγματεύσεων. Ήδη από το σημείο αυτό η Τράπεζα οφείλει να πληροφορεί τον πελάτη της για σημαντικά στοιχεία που αφορούν στη λειτουργία της σύμβασης, να τον καθοδηγεί και να τον προειδοποιεί για τους κινδύνους που απειλούν τα συμφέροντά του και για τους τρόπους που μπορούν να αποτραπούν⁵. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η εκπλήρωση των υποχρεώσεων αυτών από την Τράπεζα, ιδίως σε περιπτώσεις σύνθετων προϊόντων με σημαντικούς οικονομικούς κινδύνους, λαμβάνοντας μάλιστα υπόψη το γνωσιακό προβάδισμα που έχει έναντι του συμβαλλομένου της. Εξάλλου, η Τράπεζα είναι επαγγελματίας και γνώστης της αγοράς χρήματος, με ευρύτατη πληροφόρηση στον χρηματοπιστωτικό τομέα, συνεπώς υποχρεούται, λόγω της θέσεώς της αυτής, να καταστήσει τον πελάτη της κοινωνό ορισμένων πληροφοριών ή να του παράσχει καθοδηγητικές συμβουλές. Από τη συμπεριφορά της τράπεζας εξαρτάται πολλές φορές ακόμα και η οικονομική υπόσταση του πελάτη της, με τον οποίο τη συνδέει μια σχέση εμπιστοσύνης και άρα ιδιαίτερα ευαίσθητη, δεδομένου ότι η τράπεζα γνωρίζει πολλά προσωπικά και, ενδεχομένως, απόρρητα στοιχεία του⁶.

Ιδίως σε ό,τι αφορά στα δάνεια σε ξένο νόμισμα, η πληροφόρηση αυτή θα πρέπει να είναι επαρκής και εμπειριστατωμένη, προκειμένου οι δανειολήπτες να είναι σε θέση να λαμβάνουν συνειδητές αποφάσεις ενώ θα πρέπει να περιλαμβάνει, κατ' ελάχιστον, τις επιπτώσεις που θα είχε στις δόσεις του δανείου μια σοβαρή υποτίμηση του εγχώριου νομίσματος (ευρώ) έναντι του ξένου νομίσματος. Τα ανωτέρω επιβάλλονται, από τη σκοπιά της προληπτικής πολιτικής, επειδή η αντιμετώπιση της ασυμμετρίας στην πληροφόρηση δανειοληπτών και δανειστών μπορεί να συμβάλει στον μετριασμό των ανησυχιών όσον αφορά στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Η παροχή κατάλληλης πληροφόρησης για τα χαρακτηριστικά των προϊόντων μειώνει τις περιπτώσεις δυσμενών επιλογών και τον πιστωτικό κίνδυνο, αφού οι μη ενημερωμένοι δανειολήπτες έχουν περισσότερες πιθανότητες να επιλέξουν δάνεια σε ξένο νόμισμα. Από τη σκοπιά της προστασίας των καταναλωτών η παροχή ολοκληρωμένων και διάφανων πληροφοριών σε συνδυασμό με τη θέσπιση ομοιόμορφων προτύπων θεωρούνται ουσιώδεις για τη λήψη εμπειριστατωμένων αποφάσεων⁷.

Η Τράπεζα οφείλει – και αρκεί – να επισημάνει τον κίνδυνο. Τούτο σημαίνει ότι, εφόσον πρόκειται για μελλοντικό και αβέβαιο γεγονός, το οποίο βρίσκεται εκτός της σφαίρας επιρροής της δεν μπορεί να κληθεί να προσδιορίσει ή να προβλέψει το μέγεθος ή τον χρόνο εκδήλωσης του κινδύνου. Ωστόσο, η παροχή ενημέρωσης τόσο προσυμβατικά όσο και κατά την εξέλιξη της συμβατικής σχέσης σχετικά με τις μεταβολές στη συναλλαγματική ισοτιμία και την εξ αυτής διαμόρφωση της μηνιαίας δόσης αποπληρωμής, αποτελεί υποχρέωση της Τράπεζας, στην οποία αν δεν ανταποκριθεί, συντρέχει λόγος ευθύνης της λόγω πλημμελούς πληροφόρησης.

2.3. Η εν λόγω υποχρέωση της Τράπεζας επιβάλλεται και συγκεκριμενοποιείται και με την υπ' αριθ. 2501/2002 Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, με την οποία καθιερώνεται η υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων να ενημερώνουν τους δανειολήπτες σχετικά με τον κίνδυνο από ενδεχόμενη διακύμανση της συναλλαγματικής ισοτιμίας σε περίπτωση δανείων σε συνάλλαγμα ή με ρήτρα συναλλάγματος, καθώς επίσης σε σχέση με τη δυνατότητα και το κόστος χρησιμοποίησης

3 ΕφΑ02215/2001 ΔΕΕ 2001/620, ΕΕΜΠΔ 2002/859, ΕφΑ0 9460/1999 ΕλλΔνη 41,1428)

4 Σπ. Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο-Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, 2008, αρ. περιθ. 162 επ.

5 Βλ. Σταθόπουλο, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο (2004) παρ. 5 αριθ. περιθ. 61.

6 ΠΠρΑλεξ 78/2012 ΕφΑΔ 2013/47

7 βλ. και Σύσταση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου της 21ης Σεπτεμβρίου σχετικά με το δανεισμό σε ξένο νόμισμα (ΕΣΣΚ/2011/1)

τεχνικών κάλυψης του κινδύνου από την ενδεχόμενη μεταβολή της ισοτιμίας ή των επιτοκίων. Σημειώνεται ότι η Τράπεζα της Ελλάδος με σχετικό έγγραφό της προς όλα τα Πιστωτικά Ιδρύματα, ήδη από το έτος 2007 και με αφορμή την ανάπτυξη και διερεύνηση νέων και σύνθετων τραπεζικών προϊόντων τόσο σε επίπεδο χορηγήσεων, όσο και σε επίπεδο καταθέσεων, επεσήμανε την υποχρέωση προσαρμογής της προσυμβατικής ενημέρωσης στις ρυθμίσεις της ΠΔ/ΤΕ 2501/2002 και ιδίως των παραγράφων 1 και 2 x, xi του Κεφ. Β⁸. Όπως επισημαίνεται στο σχετικό έγγραφο, «η σχετική πληροφόρηση θα πρέπει να περιλαμβάνει παράδειγμα στο οποίο για τον υπολογισμό της δόσης αποπληρωμής του δανείου (κεφάλαιο και τόκοι) θα λαμβάνεται ως ισοτιμία η μέγιστη τιμή της αρνητικής διακύμανσης κατά την τελευταία τριετία μεταξύ των νομισμάτων που προσδιορίζουν την οφειλή του δανειολήπτη⁹.

2.4. Οι προβλέψεις της ΠΔ/ΤΕ 2501/2002 εξειδικεύονται περαιτέρω με την υπ' αριθ. 457/23.04.2013 Εγκύκλιο της Δ/σης Εποπτείας Πιστωτικού Συστήματος της Τράπεζας της Ελλάδος, με την οποία υιοθετήθηκε η Σύσταση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου της 21ης Σεπτεμβρίου σχετικά με το δανεισμό σε ξένο νόμισμα (ΕΣΣΚ/2011/1). Με τη Σύστασή του το ΕΣΣΚ καλεί τις εποπτικές αρχές να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για την πληρέστερη ενημέρωση των συναλλασσομένων σχετικά με τους κινδύνους που ενέχουν τα δάνεια σε ξένο νόμισμα. Στο πλαίσιο αυτό, η ΤτΕ, με την ως άνω Εγκυκλιό της, επισημαίνει την υποχρέωση εφαρμογής της ΠΔ/ΤΕ 2501/2002, υπογραμμίζοντας ότι για τη διευκόλυνση της κατανόησης των επιπτώσεων του δανείου από ενδεχόμενη μεταβολή της συναλλαγματικής ισοτιμίας ή του επιτοκίου, τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να δίνουν παραδείγματα, στα οποία για τον υπολογισμό της δόσης θα λαμβάνεται (α) ως ισοτιμία, η μέγιστη τιμή αρνητικής διακύμανσης κατά την τελευταία τριετία μεταξύ των νομισμάτων που προσδιορίζουν την οφειλή του δανειολήπτη (β) ως επιτόκιο αναφοράς το υψηλότερο επιτόκιο της τελευταίας τριετίας. Οι υποχρεώσεις που επιβάλλονται από την ως άνω Σύσταση είναι προφανές ότι ισχύουν μετά το 2011, ήτοι μετά το κρίσιμο χρονικό διάστημα των ετών 2006-2009, οπότε και χορηγήθηκε ο κύριος όγκος των δανείων σε ελβετικό νόμισμα. Ωστόσο, αυτό που παρατηρείται είναι ότι ήδη από το 2007, ο αρμόδιος εποπτικός φορέας είχε δώσει συγκεκριμένες κατευθύνσεις στα πιστωτικά ιδρύματα, εντοπίζοντας τη μαζικότητα των χορηγήσεων και τους κινδύνους από την ενδεχόμενη πλημμελή ενημέρωση των δανειοληπτών. Χαρακτηριστικό είναι ότι η υποχρέωση σύνταξης σχεδιαγραμμάτων και πινάκων για την κατανόηση των συνεπειών της μεταβολής της ισοτιμίας, όπως εισήχθη με την υπ' αριθ. 457/23.04.2013 Εγκύκλιο της Τράπεζας της Ελλάδος, αποτελεί κατ' ουσίαν επανάληψη του από 2007 εγγράφου της προς όλα τα πιστωτικά ιδρύματα για το ίδιο ακριβώς ζήτημα.

3. Νομική θεμελίωση της ευθύνης

3.1 Όπως προαναφέρθηκε, στο πλαίσιο της σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ της Τράπεζας και του δανειολήπτη γεννώνται οι πρόσθετες υποχρεώσεις ενημέρωσης ή διαφώτισης, συμβουλευτικής καθοδήγησης και προειδοποίησης του δεύτερου από την πρώτη. Οι υποχρεώσεις αυτές βρίσκονται στον πυρήνα της συμβατικής σχέσης, οδηγώντας σε διεύρυνση του περιεχομένου της υπό το φως της αρχής της καλής πίστης κατά το άρθρο 288ΑΚ. Έτσι, τυχόν παράλειψη της Τράπεζας να εκπληρώσει το καθήκον πληροφόρησης του πελάτη για περιστατικά κρίσιμα για τη διαμόρφωση της τελικής του απόφασης και να τον καθοδηγήσει κατά τον προσφορότερο δυνατό τρόπο με σκοπό την εξυπηρέτηση του συμβατικού σκοπού προειδοποιώντας τον, ακόμη, για κινδύνους που απειλούν τα συμφέροντά του και δύνανται να αποτραπούν, μπορεί να θεμελιώσει, ανάλογα με τις περιστάσεις, ευθύνη της Τράπεζας από τις διαπραγματεύσεις, τον εξαναγκασμό της δηλαδή σε αποζημίωση του αρνητικού διαφέροντος (ΑΚ 197-198), είτε να επιφέρει τις έννομες συνέπειες της πλημμελούς εκπλήρωσης της παροχής (ΑΚ 288). Από την παράλειψη δημιουργείται υποχρέωση αποζημίωσης του πελάτη, εφόσον

8 <http://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/%CE%95%CE%93%CE%93%CE%A1%CE%91%CE%A6%CE%9F%20484%20-19.3.2007.pdf>

9 Ωστόσο, δεν θα πρέπει να παραγνωριστεί το γεγονός ότι η μέθοδος που θα επιλεγεί και ο τρόπος παρουσίασης των σχετικών πινάκων ή παραδειγμάτων δεν θα πρέπει να εμφανίζουν χαρακτηριστικά τέτοιας συνθετότητας που αντί να διαφωτίζουν τον δανειολήπτη, ενδέχεται να προκαλέσουν σε αυτόν σύγχυση για τα χαρακτηριστικά του προϊόντος, βλ. και ΜΠρΝαυπλίου 128/2015, αδημ.

αποδειχθεί υπαιτιότητα της Τράπεζας, ενώ δεν αποκλείεται και η περίπτωση συνυπολογισμού τυχόν συντρέχοντος πταίσματος (ΑΚ 300) του ζημιωθέντος δανειολήπτη¹⁰.

3.2. Περαιτέρω, από τις διατάξεις των άρθρων 299,300,330,914 ΑΚ προκύπτει ότι η ευθύνη προς αποζημίωση λόγω αδικοπραξίας συντρέχει εφόσον θεμελιωθεί παράνομη και υπαίτια συμπεριφορά, επέλυση ζημίας και ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της παράνομης συμπεριφοράς και της ζημίας. Παράνομη είναι η συμπεριφορά που αντίκειται σε απαγορευτικό ή επιτακτικό κανόνα δικαίου, οπότε θεμελιώνεται η υποχρέωση προς αποζημίωση εφόσον συντρέχουν και οι λοιπές προϋποθέσεις από την ΑΚ 914¹¹. Έτσι, σε περίπτωση παράβασης κανόνων, όπως η ΠΔ/ΤΕ 2501/2002, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι πέραν των ενδεχόμενων διοικητικών κυρώσεων που προβλέπονται, η παράβαση των διατάξεων αυτών θεμελιώνει αδικοπρακτική ευθύνη της Τράπεζας λόγω “παράβασης νόμου” κατά το άρθρο ΑΚ 914, εφόσον αποδειχθεί ότι συντρέχουν και οι λοιπές προϋποθέσεις του άρθρου (ζημία, υπαιτιότητα και αιτιώδης συνάφεια). Στο πλαίσιο της παραβίασης των συναλλακτικών υποχρεώσεων της Τράπεζας έναντι του πελάτη της, όπως το ειδικότερο περιεχόμενο αυτών στη συγκεκριμένη περίπτωση προσδιορίζεται σύμφωνα με τους κανόνες των άρθρων ΑΚ 281 και 288, μπορεί επίσης να θεμελιωθεί ευθύνη από αδικοπραξία¹². Έτσι, και υπό το πρίσμα της προηγούμενης ανάλυσης, ειδικότερη μορφή παραβίασης των κανόνων αυτών αποτελεί η εκ μέρους της Τράπεζας παράλειψη εκπλήρωσης της υποχρέωσης προστασίας των συμφερόντων του πελάτη της, διαφωτίσεως, παροχής συμβουλευτικής καθοδήγησης και προειδοποίησής του¹³.

3.3. Επιπλέον, ευθύνη της Τράπεζας έναντι των δανειοληπτών γεννάται με βάση τους όρους και τις προϋποθέσεις του άρθρου 8 του ν. 2251/1994 για την “Προστασία του Καταναλωτή”, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει. Στο άρθρο αυτό ρυθμίζονται οι περιπτώσεις ευθύνης από την παροχή (και) τραπεζικών υπηρεσιών, εφόσον ο αντισυμβαλλόμενος της τράπεζας φέρει την ιδιότητα του καταναλωτή¹⁴. Η διάταξη του άρθρου 8 περιέχει ειδικότερο κανόνα, ο οποίος απομακρύνεται από την αρχή της υποκειμενικής ευθύνης, αντιστρέφοντας το βάρος απόδειξης. Εξαιτίας της συγκεκριμένης κατανομής της ευθύνης, στην περίπτωση που η ευθύνη του υπόχρεου προς αποζημίωση θεμελιώνεται στη συγκεκριμένη διάταξη, ο δικαιούχος οφείλει να αποδείξει τη ζημία, την παροχή των υπηρεσιών και τον υφιστάμενο αιτιώδη σύνδεσμο, ενώ ο οφειλέτης την εκ μέρους του έλλειψη παράνομης και υπαίτιας συμπεριφοράς, την έλλειψη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της τελευταίας και της ζημίας ή τη συνδρομή λόγω αποκλεισμού ή μείωσης της ευθύνης του. Για το υπό εξέταση ζήτημα της χορήγησης δανείων σε ελβετικό νόμισμα, προκειμένου να θεμελιωθεί ευθύνη κατά τα ανωτέρω, ο ζημιωθείς δανειολήπτης οφείλει να αποδείξει τη ζημία του και να προσδιορίσει το ακριβές ύψος της (θετικής και αποθετικής), λόγω της ελλιπούς ή παραπλανητικής ενημέρωσής του για τους κινδύνους και τις τεχνικές κάλυψης έναντι αυτών. Όπως έχει υποστηριχθεί¹⁵, η δυσχέρεια στη συγκεκριμένη περίπτωση εντοπίζεται στο γεγονός ότι η φύση της σύμβασης του δανείου σε ξένο νόμισμα παρουσιάζει δυσχέρεια ως προς την τεκμηρίωση και τον ακριβή προσδιορισμό του ύψους της ζημίας. Και τούτο, διότι πρόκειται για σύμβαση με διάρκεια πολλών ετών. Σε μια τέτοια σύμβαση, η συναλλαγματική ισοτιμία μπορεί για μια περίοδο να αποβαίνει εις βάρος τους δανειολήπτη και σε μια άλλη περίοδο να είναι ευνοϊκή γι' αυτόν με την ισχυροποίηση του ευρώ έναντι του ελβετικού φράγκου¹⁶. Φυσικά, η αποκατάσταση μέλλουσας ζημίας προβλέπεται ρητά στα άρθρα ΑΚ 298, 920,928,929, 931 κλπ. Ζήτημα υπάρχει αν πρέπει να συνάγεται με βεβαιότητα ότι θα επέλθει μέλλουσα ζημία ή αν αρκεί απλή πιθανολόγηση. Όπως γίνεται δεκτό, για την εξακρίβωση της ζημίας και τον εκ των προτέρων υποθετικό υπολογισμό της αρκεί η πιθανολόγηση, εφόσον όμως αυτή γίνεται με αντικειμενικά

10 βλ. Σπ. Ψυχομάνη, ό.π. αριθ. περιθ. 164-166.

11 βλ. Ι. Καράκωστα, Αστικός Κώδικας, Ερμηνεία-Σχόλια-Νομολογία, Τόμος έκτος, σελ. 925 επ.,

12 βλ. Σταθόπουλο, ό.π., σελ. 798-803, Ι. Καράκωστα, ό.π., σελ. 929, ΑΠ 12/2014 ΝοΒ 2005,49, ΑΠ 5/2001 ΕλλΔνη 2001,672, ΑΠ 99/2000 ΕλλΔνη 2000,1016.

13 ΠΠρΘεσσαλ 19932/2009 ΕφΑΔ 2009/803

14 βλ. Ι. Καράκωστα, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, 2004, σελ. 287 επ.

15 βλ. Χρ. Χασάπη, Δάνεια σε ξένο νόμισμα: μια προσέγγιση με αφορμή την πρόσφατη νομολογία του ΔΕΚ και Ελληνικών Δικαστηρίων, ΧρηΔικ 2014/3, 413 επ.

16 Βλ. Ρ. Γιοβαννόπουλο, Προστασία δανειολήπτη στα δάνεια σε αλλοδαπό νόμισμα ΕπισκΕΔ Δ', 2014, 676επ.

κριτήρια, όπως είναι η συνήθης πορεία των πραγμάτων¹⁷. Ωστόσο, η καλή πίστη επιβάλλει όπως ο ζημιωθείς προσπαθήσει να περιορίσει την έκταση της ζημιάς, κατ' εφαρμογή της ΑΚ 300¹⁸.

4. Η πρόταση της Αρχής

4.1. Οι κατηγορίες στις οποίες μπορούν να καταταχθούν οι καταναλωτές με βάση (α) την εκπλήρωση ή όχι της νόμιμης υποχρέωσης της Τράπεζας για πλήρη προσυμβατική ενημέρωση και (β) την ικανότητα αποπληρωμής των οφειλών τους, είναι οι εξής:

	Προσυμβατική ενημέρωση	Έλλειψη προσυμβατικής ενημέρωσης
Ικανοποιητική ικανότητα αποπληρωμής	A	Γ
Αδυναμία αποπληρωμής	B	Δα Δβ

Περίπτωση Α: Η Τράπεζα έχει αποδεδειγμένα (εγγράφως) εκπληρώσει την υποχρέωση προσυμβατικής πληροφόρησης, και ο δανειολήπτης διατηρεί την ικανότητα του να αποπληρώσει το δάνειο.

Περίπτωση Β: Η Τράπεζα έχει αποδεδειγμένα εκπληρώσει την υποχρέωση προσυμβατικής πληροφόρησης, ωστόσο ο δανειολήπτης δεν διαθέτει την ικανότητα ομαλής εξυπηρέτησης του δανείου. Στην προκειμένη περίπτωση για να ρυθμίσει το χρέος του μπορεί να προσφύγει είτε στη διαδικασία του Κώδικα Δεοντολογίας Τραπεζών του ν. 4224/2013 είτε στον ν.3869/10, όπως ισχύει, για τη ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων νοικοκυριών.

Περίπτωση Γ: Η Τράπεζα δεν έχει αποδεδειγμένα εκπληρώσει την υποχρέωση προσυμβατικής πληροφόρησης, ωστόσο ο καταναλωτής διαθέτει ικανότητα εξυπηρέτησης του δανείου του.

Περίπτωση Δ: Η Τράπεζα δεν έχει αποδεδειγμένα εκπληρώσει την υποχρέωση προσυμβατικής πληροφόρησης και ο δανειολήπτης δεν διαθέτει την ικανότητα ομαλής εξυπηρέτησης του δανείου. Την περίπτωση αυτή μπορούμε να την διαχωρίσουμε σε δυο υποκατηγορίες:

Υποπερίπτωση Δα: Ο καταναλωτής βρίσκεται σε αδυναμία λόγω της σημαντικής μεταβολής της ισοτιμίας αλλά θα μπορούσε να εξυπηρετήσει το δάνειό του, αν δεν είχε επέλθει αυτή.

Υποπερίπτωση Δβ: Ο καταναλωτής έχει βρεθεί σε τόσο δυσμενή θέση που δεν θα μπορούσε να εξυπηρετήσει το δάνειό του ανεξαρτήτως της μεταβολής της ισοτιμίας. Στην περίπτωση Δβ ο δανειολήπτης για να ρυθμίσει το χρέος του μπορεί να προσφύγει είτε στη διαδικασία του Κώδικα Δεοντολογίας Τραπεζών του ν. 4224/2013 είτε στον ν.3869/10, όπως ισχύει για τη ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων νοικοκυριών.

Η πρόταση της Αρχής αφορά ουσιαστικά στις περιπτώσεις Γ και Δα όπου υπάρχει δυνατότητα αποπληρωμής, έστω και σχετική, αλλά δεν είχε εκπληρωθεί η υποχρέωση προηγούμενης ενημέρωσης σχετικά με τις επιπτώσεις από τις μεταβολές του ελβετικού φράγκου και τις τεχνικές κάλυψης του κινδύνου. Είναι αυτονόητο ότι και στην υποπερίπτωση Δβ η όποια πρόταση ρύθμισης δεν θα πρέπει να καταλήγει σε λύση λιγότερο ευνοϊκή από εκείνη που η Αρχή προτείνει για την υποπερίπτωση Δα.

17 βλ. Σταθόπουλο, υποσημ. 5, παρ. 8, αριθ. περιθ. 101 επ.

18 βλ. Αγαλλοπούλου-Ζερβογιάννη, Αποκατάστασις μελλούσης ζημιάς εις περίπτωσιν τραυματισμού εμπόρου ή εταίρου εμπορικής εταιρείας. ΤιμΤ Τσιριντάνη, 1980, σελ. 354.

4.2. Εάν θα θέλαμε να υπολογίσουμε την πραγματική ζημιά των καταναλωτών έως σήμερα, θα πρέπει να συγκρίνουμε τις καταβολές που έχουν κάνει με το ποσό που θα είχαν καταβάλει αν το δάνειό τους ήταν σε € με το αντίστοιχο επιτόκιο για δάνειο εκείνης της περιόδου σε Ευρώ. Οι καταναλωτές επιβαρύνθηκαν από τη συναλλαγματική ισοτιμία αλλά ευνοήθηκαν ιδιαίτερα από τα χαμηλά επιτόκια δεδομένου ότι τα δάνεια ήταν μακροπρόθεσμα και ο λόγος τόκων προς δόση είναι υψηλός για την επίμαχη αρχική περίοδο των δανείων. Επίσης, ανάλογα με την ημερομηνία εκταμίευσης του δανείου οι καταναλωτές μπορεί για κάποιο χρονικό διάστημα να ευνοήθηκαν από τη μεταβολή της ισοτιμίας (σε περιπτώσεις ισχυροποίησης του Ευρώ έναντι του ελβετικού φράγκου). Το υπόλοιπο εκάστου δανείου σήμερα σε Ευρώ δεν αποτελεί πραγματική ζημιά αλλά λογιστική, δεδομένου ότι η αποπληρωμή του θα γίνει στο μέλλον χωρίς να γνωρίζουμε τις μελλοντικές ισοτιμίες με βάση τις οποίες θα γίνουν οι πραγματικές καταβολές, ενώ παράλληλα δεν είναι απαιτητό σήμερα στο σύνολό του.

Θα πρέπει στο σημείο αυτό να διευκρινιστεί ότι τα δάνεια σε ελβετικό φράγκο λειτουργούν όπως και τα υπόλοιπα δάνεια. Ο δανειολήπτης μπορεί να καταβάλει το ποσό της δόσης του σε ελβετικό φράγκο είτε την αντιστοιχία σε Ευρώ. Δεδομένου ότι η συντριπτική πλειονοψηφία των δανειοληπτών δεν έχουν εισοδήματα σε ελβετικό φράγκο αναγκαστικά πρέπει να καταβάλουν την αντιστοιχία σε Ευρώ. Η ζημιά του δανειολήπτη προκύπτει, συνεπώς, από την αύξηση της δόσης του σε Ευρώ για την παροχή στην τράπεζα του ποσού της δόσης σε ελβετικό φράγκο. Παράδειγμα: Η δόση για ένα στεγαστικό δάνειο σε ελβετικό φράγκο καθορίζεται σε 700CHF. Ο καταναλωτής πρέπει να καταβάλει στην τράπεζα 700CHF ή την αντιστοιχία τους σε Ευρώ. Αρχικά η ισοτιμία ήταν 1€/1,5 CHF και 700 CHF αντιστοιχούσαν σε 466,6€ ενώ, με την διολίσθηση του Ευρώ, διαμορφώθηκε σε 1€/1,07 CHF με αποτέλεσμα η δόση του να γίνει 654,2€ ήτοι να αυξηθεί κατά ποσοστό 40% περίπου. Αν ο καταναλωτής είχε κάποιο εισόδημα σε ελβετικό φράγκο (π.χ. σύνταξη, ενοίκιο) δεν θα είχε καμία ζημιά. Η ζημιά των καταναλωτών σήμερα είναι τα επιπλέον ποσά που πληρώνουν λόγω της μεταβολής της ισοτιμίας. Από την άλλη μεριά τα επιτόκια των συγκεκριμένων δανείων είναι σχεδόν μηδενικά και η όποια καταβολή ουσιαστικά αυτούσια απομειώνει το κεφάλαιο του δανείου.

Οι τρεις παράγοντες που ελήφθησαν υπόψη για τη διαμόρφωση της πρότασης της Αρχής με σκοπό τη διευθέτηση των υπό εξέταση υποθέσεων, είναι ο χρόνος αποπληρωμής, το επιτόκιο και η ισοτιμία μετατροπής. Συγκεκριμένα:

Αναφορικά με το **χρόνο**, παρατηρείται ότι τα περισσότερα δάνεια ήταν ιδιαίτερα μακροπρόθεσμα και δεδομένου ότι δεν έχουν περάσει πολλά χρόνια από τη χορήγησή τους, η επέκτασή τους χωρίς να τεθούν θέματα φυσικών περιορισμών (ηλικία δανειολήπτη) είναι δυνατή, αλλά περιορισμένη. Το **επιτόκιο**, επίσης, των δανείων είναι ιδιαίτερα χαμηλό – σήμερα, μάλιστα, το επιτόκιο βάσης είναι αρνητικό – οπότε οι όποιες παρεμβάσεις μπορούν να γίνουν στο spread της τράπεζας. Το γεγονός ότι τα δάνεια έχουν καταστεί άτοκα είναι και ο λόγος που τα δάνεια πρέπει να παραμείνουν σε ελβετικό φράγκο. Η μετατροπή των δανείων στην παρούσα στιγμή με την αρχική **ισοτιμία** θα μετέτρεπε τη λογιστική ζημιά των καταναλωτών (υπόλοιπο δανείου σε €) σε πραγματική ζημιά των τραπεζών, που, λόγω, όμως του μεγέθους της θα χρειαζόνταν επιπλέον χρηματοδότηση από την Πολιτεία, ενώ τα επιτόκια θα αυξάνονταν για τους καταναλωτές, δεδομένου ότι πλέον τα δάνεια θα μετατρέπονταν σε Ευρώ.

4.3. Με βάση τα παραπάνω, με σκοπό τη συμβιβαστική επίλυση ενός ιδιαίτερα σύνθετου προβλήματος της ελληνικής κοινωνίας, ο Συνήγορος του Καταναλωτή προτείνει:

Για το παρελθόν, υπολογίζεται η πιθανή ζημιά του καταναλωτή συγκρίνοντας τις καταβολές που έχει κάνει έναντι του δανείου σε ελβετικό φράγκο με αυτές που θα είχε κάνει αν είχε λάβει δάνειο σε Ευρώ με το αντίστοιχο επιτόκιο που είχαν τα δάνεια σε Ευρώ κατά τη σύμβαση της. Το εκάστοτε επιτόκιο σε Ευρώ θα λαμβάνεται από τα στατιστικά δεδομένα της Τράπεζας της Ελλάδος. Για τα δάνεια που η αρχική σύμβαση ήταν σε Ευρώ και μετατράπηκαν με τροποποίηση της σύμβασης σε ελβετικό φράγκο θα λαμβάνεται υπόψη το επιτόκιο σε Ευρώ της αρχικής σύμβασης. Εφόσον προκύπτει ζημιά, το ισόποσο αυτής σε ελβετικό φράγκο θα αφαιρείται από το δάνειο.

Το επίμαχο δάνειο θα παραμένει ως έχει, βάσει της υπάρχουσας σύμβασης σε ελβετικό φράγκο, με τη δόση και το αντίστοιχο επιτόκιο σε ελβετικό φράγκο, όμως η πληρωμή της δόσης σε

Ευρώ θα διαχωρίζεται σε δυο μέρη. Ο καταναλωτής θα πληρώνει με σταθερή ισοτιμία 1€/1,40CHF και η διαφορά που προκύπτει από την πραγματική ισοτιμία θα καλύπτεται από την τράπεζα έως τη λήξη του δανείου. Η πρόταση αυτή αφορά, βεβαίως, στην περίπτωση που η πραγματική ισοτιμία δεν ξεπερνάει το 1€/1,40 CHF.

Τα πλεονεκτήματα της σχετικής ρύθμισης είναι ότι:

- α) Λόγω των μηδενικών επιτοκίων σε ελβετικό φράγκο, ο δανειολήπτης αποπληρώνει μόνο κεφάλαιο.
- β) Πλέον έχει συγκεκριμένη κλειστή ισοτιμία, οπότε αποφεύγει μελλοντικές μεταβολές και μπορεί να κάνει πιο εύκολα τον οικονομικό του προγραμματισμό.
- γ) Διατηρεί την ευελιξία, αν επανέλθει η ισοτιμία στο μέλλον σε επιθυμητά επίπεδα, να μετατρέψει το υπόλοιπο του δανείου του σε Ευρώ.
- ε) Αποφεύγει πολυετείς και πολυδάπανους δικαστικούς αγώνες.

Σε ό,τι αφορά τα πιστωτικά ιδρύματα:

- α) Τα δάνεια παραμένουν ενήμερα χωρίς να απαιτούνται επιπλέον κεφαλαιακές προβλέψεις.
- β) Οι όποιες ζημιές είναι σταδιακές, σε βάθος πολλών ετών και εξαρτώνται από την πορεία του ελβετικού φράγκου.
- γ) Αξιοποιώντας την τεχνογνωσία τους, μπορούν να προβούν στις αντίστοιχες κινήσεις στην αγορά συναλλάγματος ή παραγώγων, ώστε να μειώσουν περαιτέρω τη ζημία τους.
- δ) Μπορούν να ασφαλιστούν έναντι περαιτέρω ενίσχυσης του ελβετικού φράγκου.
- ε) Επιλύουν ένα πρόβλημα πελάτη τους, που δημιούργησε η πλημμελής προσυμβατική ενημέρωση και αποφεύγουν πολυετείς και πολυδάπανους δικαστικούς αγώνες.

Η παραπάνω πρόταση του Συνηγόρου του Καταναλωτή μπορεί να αποτελέσει τη βάση για τη συμβιβαστική επίλυση των διαφορών στις υποθέσεις με το αντικείμενο αυτό αλλά και για τη συνολικότερη διαχείριση των συναφών εκκρεμών υποθέσεων από τους εμπλεκόμενους φορείς κατά το λόγο της αρμοδιότητάς τους.

Ο Συνήγορος του Καταναλωτή

Λευτέρης Γ. Ζαγορίτης